

57
16/VI/93
Scurt
H 803

Societatea Română de Radiodifuziune
75
Scrie Condruachi
16 VI 1943
40

Teohari Antonescu și originea poporului român.

În 1910 se stingea din viață, atunci tânăr, în deplinătatea puterilor sale, dădea arheologiei românești contribuții tot mai valoroase, Teohari Antonescu. Nu apucase să vadă dusă la bun sfârșit prima parte de operă sa cea mai însemnată: "Colunna Traiană", care văzu lumina tiparului la câteva luni după moartea sa. "Scriu aceste rânduri cu durerea în suflet, căci avei ce a născut din greu la alcătuirea acestor însemnate lucrări, explicarea și comentarea colunsei lui Traian a părăsit lumea cu mult înainte de timp și s'a dus de unde nimeni nu se mai întoarce. Și s'a dus tocmai atunci când după multă trudă și multă cercetare ajunsese la deplinătatea dezvoltării sale intelectuale, alcătuită opere de seamă ce vor rămâne ca pietre de temelie în studiul trecutului nostru". Astfel își începea prefața la acest volum posthum festul coleg și prieten dela Universitatea din Iași, învățatul istoric al Românilor A.D. Xenopol.

Elev al lui Odorescu, alături de care și-a lucrat teza sa de licență "Cultul Șabirilor în Dacia", Teohari Antonescu și-a îndreptat atenția încă dela începutul carierei sale, încununată de chemarea sa ca profesor de arheologie la Iași, asupra începuturilor vieții romane dace-romane la Nordul Dunării. Un capitol din volumul său de popularizare "Lumi uitate", intitulat: "Dacia, patria primitivă ariană", dovedește pe de altă parte că preocupările sale mergeau cu mult mai departe decât momentul plămădirii dace-romane a poporului nostru. "Dacă dintre aceste studii, scrie el în prefața acestui volum, tipărit încă în 1901, problemele privitoare la origine ocupă un loc prea mare, această previne din credința de împărtașin noi că seminațiile românești nu-și capătă individualitatea lor istorică numai din desfășurarea în timp, ci se nasc și cu o sumă de dispoziții suflătoare, care pot să se schimbe în anumite privințe, dar niciodată să se altereze cu totul. "

Dacia, patria primitivă ariană e totuși mai mult o iluzie, pe care și-o făcea Antonescu, nu lipsită de oarecare ambiție românească. Doar săpăturile, pe care le-a mai inaugurat puțin mai înainte de războiul trecut, marele animator al cercetărilor arheologice românești, Vasile Pârvan, avea să dovedească fermele specifice civilizației carpato-

duătrene care s'a dezvoltat cu multe sute de ani înainte de Hristos pe meleagurile noastre.

La începutul celui de al XIX-lea veac, profesorii noștri de arheologie făceau încă o arheologie de cateodra. Sătăturile metodice și continuu, singurile care pot să scoată la lumină trecutul nostru, acoperit încă de neguri, vor fi inaugurate deabia câțiva ani mai târziu. Așa se explică faptul că și Teohari Antonescu, ca și cei de înaintea lui, și-a îndreptat atenția asupra acelor monumente pe care le putea studia orice cercetător: Columna lui Traian, căreia i-a dedicat ultimii ani ai vieții sale, monumentul dela Adam Clissi, studiat cu câțiva ani mai înainte de Tocălescu, de Niemann, de Bendorf, mai apoi de Furtwängler și de Sittler Cichorius. În 1906 publicase încă o altă lucrare, intitulată : "Cetatea Sarmizegetuza", rezultat a încercărilor sale de reconstituire, cu prilejul expoziției dela București.

În felul acesta, cadrul preocupărilor lui Teohari Antonescu cuprindea cele mai însemnate monumente din țara noastră sau din capitala imperiului roman, ce vorbesc în chip atât de elocvent de luptele aprige care au dus la plămădirea daco-romană a neamului nostru.

Toate aceste lucrări, în special ultimile două; "Le throphée d'Adam Clissi" și "Columna Traiană", care constituie opera fundamentală a lui Teohari Antonescu, dovedesc nu numai o grijă meritoare de informație științifică, dar și un spirit de metodă și de critică istorică, care-i face cinste. Si chiar astăzi, după mai bine de un sfert de veac dela apariția lor, aceste două lucrări își păstrează încă locul lor în istoriografia românească - lucru cu atât mai dovedit cu cât e în deobște știut cât de ușor se învechesc operele de istorie. - . Această se datorește mai ales faptului ca autorul lor nu s'a mărginit să reia din nou în discuție materialul cunoscut și să adauge din mijlocul cărților lui o nouă ipoteză pe lângă celelalte multe de până atunci. Dacă Teohari Antonescu nu și-a scris opera sa cu sapa în mână, așa cum va face mai târziu Vasile Pârvan, el a luat însă în mână toiagul călătorului atent și neobosit, căutând să identifice pe teren ceace povestește în chip atât de plastic, artistul baso-reliefurilor colunnei lui Traian. Fröhner și după el și Cichorius dovediseră un lucru deosebit de însemnat pentru istoria războaelor lui Traian cu Dacia: departe de a fi creație pur imaginară

sculpturile columnei lui Traian reprezintă o expresie plastică a în-
 lucrărilor văzute și trăite în timpul celor două lungi războaiele
 ale lui Traian cu Decabal. Din operă de artă numai, columna devenise
 astfel operă istorică. Gichorius mai ales, a încercat să interprete-
 ze mersul celor două războaie cu Dacia, așa cum sunt ele prezentate
 pe columnă, confruntând baso-reliefurile ei cu textele ce povestesc
 aceleași întâmplări.

Indreptate pe această cale, studiile asupra columnei lui Traian
 și al interpretării istorice a sculpturilor sale aveau să capete
 o mare dezvoltare. În acest sens, lucrarea lui Teohari Antonescu,
 care n'a apucat să redacteze decât primul volum, înseamnă un pas
 sigur făcut înainte. Ceace nu putuse să facă nici Froehner, nici
 Gichorius, a făcut-o el. Cu carnetul de note în buzunar, cu toiașul că-
 lătorului în mână, a pornit pe drumul, pe care l'a urmat prima și
 cea de a doua expediție a lui Traian, de la Dunăre în spre inima
 rezistenței lui Decabal. Râuri și văi, munți și cetăți, tot ceiace
 apare reprezentat pe columna lui Traian, Teohari Antonescu a căutat
 să le interpreteze și să le identifice pe teren. O cercetare deosebit
 de grea, mai ales într-o vreme când săpăturile arheologice erau încă
 deabia la începutul lor, chiar și dincolo de munți. Rezultatele la
 care ajunge în opera sa Teohari Antonescu sunt de un interes deosebit
 deosebit. Este prima încercare românească metodică și serioasă de
 a identifica etapele și locurile luptelor trupelor lui Traian.
 Nici Froehner, nici Gichorius nu putuseră să cerceteze cu deamănuntul
 țara lui Decabal, pe care o reprezentau în chip atât de plastic
 baso-reliefurile columnei lui Traian. Reluând munca predecesorilor
 săi, Teohari Antonescu duce mai departe identificările localităților
 reprezentate pe columnă, pentru primul războiu cu Dacia, îndreptând
 erori, completând multe lipsuri, adăugând descoperiri nouă. Țara lui
 Decabal, cetățile și satele dace, dintre care unele aveau să fie
 scoase la lumină prin săpăturile de mai târziu, începeau să fie, dato-

rită lui Teohari Antonescu, mai precis localizate și mai ușor identificate. Nu putem să-l urmărim aici, pas cu pas în peregrinările sale, peregrinări care au putut, să-i dea lui, mai mult decât tăturoilor celorlalți arheologi, cea mai sigură intuiție despre țara Dacilor și despre drumurile bătute de armatele romane, ca și despre rezistența opusă de Daci în văgăunile munților și înăuntrul cetăților lor de piatră. E de ajuns doar să amintim câteva din rezultatele cercetărilor lui, ca să ne dăm seama de interesul ~~de~~ pe care-l poate deștepta acest studiu al lui Teohari Antonescu.

Probleme grele se pun autorului încă de la începutul primului războiu dacic. Scenele columei traiane povestesc expediția romană din clipa când legiunile pun piciorul pe pământul Daciei și până când, după ocuparea Sarmisegetuzei, împăratul se întoarce victorios la Roma. Urmărind pas cu pas drumul făcut de armata romană în cursul primei expediții, Teohari Antonescu rezolvă unele probleme, emise doar de cercetătorii anteriori, care nu puteau da un răspuns precis, atâta vreme cât nu cercetau cu deamănăntul întreaga țară a Dacilor. După primele scene reprezentate pe columnă: Dunărea cu malurile joase, navele încărcate, trecerea trupelor pe podul de vase, legionarii se apropie de țara dușmană. Prima rezistență o depun Dacii la Tapae, localitate pe care Teohari Antonescu o identifică cu valea în care Bistra Mărului se varsă repede în albia largă a Bistrei. După lupta crâncenă de la Tapae, trupele romane înaintează în spre Pretorium, așezat de Teohari Antonescu în castrul descoperit lângă Plugova. Aici vor sosi cele două solii dace, trimise de Decebal. În iarna 101-102, crede Teohari Antonescu, Traian și-ar fi trimis trupele pe Dunăre, în spre Dobrogea.

Pe lângă prima oară se emite astfel ipoteza că în timpul primului războiu dacic, a avut loc peste Dunăre, un atac al Roxolanilor și Bastarnilor - atac pus la cale probabil tot de Decebal - spre a

provoca o diversiune merită să slăbească puterea ofensivei romane de la nordul Dunării. La fel de nouă este ipoteza că expediția romană pe Dunăre în Dobrogea, n'a pornit din Pannonia, unde s'a retras Traian în timpul iernii, ci că a început de la cetatea Pontes, pe malul drept al Dunării, în fața Turnului Severin de astăzi. Expediția avea ca țintă supunerea Roxolanilor și Bastarnilor, ce năvăliseră peste Dunăre. În urma acestui atac, respins cu deplin succes de trupele romane ~~am~~, s'a ridicat celebrul trofeu de la Adam Klissi, trofeu a x cărui dată și semnificație a provocat o lungă și încă neterminată discuție. Un interes deosebit deosebit în acest sens merită încercarea pe care o face Teohari Antonescu să identifice unele scene de pe Columna lui Traian comparându-le cu acelea ale monumentului de la Adam Klissi.

Intr'adevăr, în lucrarea sa asupra Columnei traiane, Teohari Antonescu reia în discuție unele probleme, în parte nedesluite suficient încă, pe care le ridică trofeul roman de la Adam Klissi, pe care avusese prilejul să le discute cu câțiva ani mai înainte. Încercarea de a lega povestirea baso-reliefurilor trofeului dobrogean cu aceia a Columnei lui Traian, nu e lipsită de interes, deși nu odată ipotezele emise pot să pară fragile. În afară de această explicație generală ~~xxx~~ a povestirii sculpturilor monumentului de la Adam Klissi, Teohari Antonescu a studiat cu multă atenție monumentul însuși, cu toate elementele sale arhitecturale și plastice. El încearcă și o nouă așezare a ordinei metopelor, aducând nu odată deslășiri prețioase. E drept că discuția acestui deosebit de interesant monument - la fel de interesant pentru noi, Români, cât și pentru întreaga artă provincială romană - e departe de a fi încheiată. Poate că săpăturile, care continuă și astăzi în cetate, ne vor da cheia enigmei, la care și-a dat partea sa de contribuție, cu atâtă răbdare și pasiune Teohari Antonescu.

Timpul scurt ne silește să încheiem această prezentare. Astăzi, când arheologia românească și-a deschis multe alte drumuri și a făcut în mai puțin puțin de o jumătate de veac o cale atât de lungă, nu e desigur lipsit de interes să ne uităm înapoi, la cei care au muncit înaintea noastră cu multă, cu foarte multă râvnă. Și printre aceștia, alături de marii săi înaintași, alături de Odobescu și de Tocilescu, numele lui Teohari Antonăscu trebuie pronunțat printre cei dintâi.

